

MARMARA ÜNİVERSİTESİ MARMARA UNIVERSITY
ULUSLARARASI İLİŞKİLER RESEARCH CENTER FOR
ARAŞTIRMA ve UYGULAMA MERKEZİ INTERNATIONAL RELATIONS

MURCIR Analiz

Üçüncü Yılında Rusya-Ukrayna Savaşı Sürerken

“Bu savaş, “post-emperyal sendrom” hastalığına tutulmuş Sovyet bakiyesi emperyal merkezin (Moskova), çevresindeki eski “bitişik kolonileri” fütursuzca işgali demektir. Bu açıdan aynı zamanda devletlerarası bir post-Sovyet savaştır.”

Vügar İMANBEYLİ

24 Şubat 2022’de başlayan İkinci Rusya-Ukrayna Savaşı, üçüncü yılında da tüm şiddeti ile devam etmektedir. Şimdiye dek neredeyse yarım milyon insanın hayatını kaybettiği bu savaş, 2014-2015’teki Birinci Rusya-Ukrayna Savaşı’ndan hem çapı hem şiddeti hem de bölgesel ve küresel etkileri bakımından son derece ayrılmaktadır. Bu savaşın niteliği ile ilgili birkaç husus vurgulanabilir. Öncelikle Rusya’nın, Ukrayna’nın bu sefer tamamını işgale kalkıştığı bu savaş, esasında bir kolonyal savaştır. Diğer bir ifadeyle bu savaş, “post-emperyal sendrom” hastalığına tutulmuş Sovyet bakiyesi emperyal merkezin (Moskova), çevresindeki eski “bitişik kolonileri” fütursuzca işgali demektir. Bu açıdan aynı zamanda devletlerarası bir post-Sovyet savaştır. Bu savaş, Ukrayna açısından bir meşru müdafaa savaşı ve vatani savunma savaşıdır. Rusya için ise hâlâ bir “özel askeri operasyon”dur. Nihayetinde bu savaş, adil bir savaş değildir, çünkü savaş kurallarına göre davranılmamakta, orantısız güç kullanılmakta, Ukrayna’nın sivil yaşam yerleri ve elektrik üreten tesisleri vurulmaktadır. Dahası, bu savaş, (Doğu) Avrupa’da sınırları topyekûn şiddet ve güce başvurarak zorla değiştirmek için yapılmakta, bu yönüyle Avrupa aleyhinde bir savaştır. Öte yandan bu savaş artık Avrupa’nın, tabiri caizse, bir varoluş savaşıdır. Yani Avrupa’nın kaderi (yani AB’nin rüştünü ispat etmesi, kendisini koruması, genişlemesi veya küçülmesi) bu savaşın sonucuna göre şekillenecektir. Nihayet bu savaş, devletlerarası sınırların keyfi bir şekilde değiştirildiği bir savaş olarak mevcut BM sisteminin temellerini (hem de bu sistemin kurucusu tarafından) sarsmaya yönelmiştir.

Bu savaşın Birinci Dünya Savaşı’yla ilginç bazı benzerlikleri de gözlemlenebilir. Burada da başlangıçta topyekûn bir savaşın çıkacağına kimse ihtimal vermiyordu. Bir iki aylık lokal muharebelerden sonra tarafların diplomasi masasına oturacakları bekleniyordu. O nedenle ki, Rusya uzun sürecek savaşa yetecek kadar mühimmat bile biriktir(e)memişti. İran ve Kuzey Kore’den SİHA ve top mermisi almak zorunda kalması bu yüzdendir. İkinci olarak, bu savaş her ne kadar *blitzkrieg* (yıldırım savaşı) stratejisiyle başlasa da kısa zaman sonra bir yıpratma savaşına dönüşmüştür. Üçüncü olarak, bu savaş da bir siper savaşı ve ‘kale şehir’leri savunma

şeklini almıştır. Dördüncü olarak, neredeyse iki bin kilometrelik cephe hattında son on beş ayda pek de büyük bir ilerlemenin ve değişikliğin olmaması tarafların sahada “taktik bir çıkmaz” a girdiğini göstermektedir. Son bir husus, savaş esnasında yeni tür silahların devreye sokulması ve bunların savaş meydanında çok kritik hale gelmeleridir. Mesela, Ukrayna deniz dronelerini çok etkili bir şekilde kullanarak Rusya’nın Karadeniz Donanması’nı adeta pasifize etmiştir. Gemilerinin üçte birini kaybeden donanma, denize açılmaktan çekinir duruma gelmiştir. Dolayısıyla, bu savaş, Birinci Dünya Savaşı’nda olduğu gibi yeni muharebe taktik ve stratejilerini de beraberinde getirmiştir.

Küresel Siyaset ve Avrupa Siyaseti Açısından Savaşın Gidişatı Nasıl Özetlenebilir?

Bu savaş, küresel siyaset açısından çok ciddi bir meydan okumadır. Bir büyük gücün (Rusya), bu çağda bu kadar orantısız bir şiddet kullanarak komşu bir devletin (Ukrayna) önemli bir parçasını işgale kalkışması, onun sınırlarını değiştirmesi ve hatta onu tamamen yok etmeye çalışması, küresel barış ve güvenliğe ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Rusya’nın uluslararası hukuku hiçe sayan bu organize şiddet eylemi, şayet önlemez ve cezalandırılmaz ise, dünya düzenini altüst edecek sonuçlar doğurabilir, zira benzer hevesleri olan başka devletler de aynı eylemlere kalkışabilirler. Bu nedenledir ki, savaşın başından beri Ukrayna’nın meşru müdafaa hakkını savunmak üzere ABD ve Avrupa’nın öncülüğünde geniş bir koalisyon oluşturulmuştur. “Kolektif Batı” olarak nitelendirilebilecek bu koalisyonun stratejik kararı, Ukrayna’nın asla mağlup olmasına izin verilmemesi yönünde. Bununla beraber, son dönemde Avrupa ve özellikle ABD siyasetinde bu savaştan yorgunluk duyulduğuna dair sesler de çıkmaktadır. Amerikan Kongresi’nin son dört-beş ayda Ukrayna’ya yönelik askeri yardım kararlarını askıya alması üzerine Avrupa kendi imkanlarını yeniden mobilize etmeye çalışmaktadır. Bu süreçte İngiltere ile Fransa’nın Rusya’ya karşı yeni bir dostluk ittifakı -*entente cordiale*- oluşturmaya giriştikleri görülmektedir.

Savaşın Rusya ve Ukrayna’da İç Siyasal Etkileri Nelerdir?

Savaş, her iki toplumda da birbirine zıt süreçleri ve eğilimleri ortaya çıkarmıştır. Savaşla birlikte Rusya’da Putin’in kurduğu baskıcı otoriter rejim, faşist ve totaliter bir yöne doğru evrilmiştir. Toplumda açık siyaset yapma imkânı tamamen ortadan kaldırılmış, muhaliflerin önemli kısmı ülkeden kaçmak zorunda kalmış, geride kalanlar hapishanelerde zapturapt altına alınmış, muhalif medya külliye susturulurken yurtdışındaki benzeri yayınlara erişim engellenmiş, aykırı görüşleri dile getiren sıradan vatandaşlara karşı da acımasız cezalar kesilmiştir. Bu baskılar, Korkunç İvan ve Stalin dönemlerini aratmamaktadır. Savaş, “Rus Leviathan”ın kollarını adeta toplumun her katmanına yaymasına yol açmıştır. Rejim, gittikçe daha fazla militer, şahin, anti-liberal ve anti-Batıcı bir söylem benimsemektedir. Bu katılaşmanın devam edeceği söylenebilir. Artık anayasaya bir devlet ideolojisinin eklenmesi konuşulmaktadır. Üst düzey atamalar için oluşturulan “kadro havuzu”na savaşı destekleyen “patriotik” ve rejime bağlılığı şüphe götürmeyen figürler eklenmektedir. Bu durum, ilk bakışta rejimin ülkede konsolidasyonu

sağladığı ve savaşı yürütmek için toplumu seferber ettiği izlenimi oluşturabilir. Ama bazı olaylar bu izlenimin sathi olduğunu ve rejimin daha da kırılğan hale geldiğini göstermektedir. 2023 yazında Yevgeni Prigojin'in paralı askeri grubu Wagner'in geniş bir alanı kapsayan isyanı, rejim içinde işlerin hiç de iyi gitmediğine işaret idi. Rejimin en sert cezai tedbirlere el atması da meşruiyet için "rıza üretimi"nin çok da işe yaramadığının bir delilidir. Cezaevinde "öldürülen" muhalif Aleksey Navalni'nin defin töreninde ve pek çok şehirde sessizce sokaklara çıkan kalabalıklar, bu kadar baskı ve korkutmalara rağmen toplum içinde protesto eğiliminin canlı kaldığını göstermektedir. Dahası, savaş fikrinin toplumda yaygın olmaması rejimin istediği sayıda asker toplayamamasına sebep olmaktadır. Mart 2024'te kabul edilen bir yasaya göre mahkûmiyet almış kişiler de arzu ederlerse, mahkeme salonundan hapishaneye değil, "gönüllü" olarak savaş alanına gidebilirler. Bu da rejimin mahkumlara mahkûm kaldığını göstermektedir. Şimdilerde yeni bir seferberlik başlatılacağı konuşulmaktadır. Bu da devlet ile halk arasındaki "toplumsal sözleşme"nin daha da bozulmasına yol açacaktır. Hasılı, savaş devam ettikçe Putin rejiminin temellerini kökünden sarsacak gibi görünüyor.

Ukrayna'da ise savaşın daha farklı etkiler doğurduğu gözlemlenebilir. Bir kere Ukraynalıların ulus olma bilinci had safhaya ulaşmıştır. Ukrayna ordusu, savaşın başından beri dünyanın ikinci büyük ordusuna karşı koyma noktasında rüştünü ispat etmiş ve savaşma kabiliyetini üst düzeyde korumaktadır. Toplum her ne kadar geçen seneki başarısız taarruzun da etkisiyle bir miktar demoralize olsa da halkın işgal edilen toprakların son karışına kadar kurtarılacağına dair inancı yüksektir. Öte yandan, savaşla birlikte Avrupa Birliği'ne aday ülke statüsünün alınması, tedrici de olsa iç siyasette geri döndürülemez bir reform sürecini başlatmıştır. Savaş, bağımsızlık dönemi Ukrayna siyasetinin kronikleşmiş yarası olan oligark yapılanmasını da marjinalize etmiş gözüküyor. Tabi ki, savaşın yıkıcı sonuçlarını bertaraf etmek kısa vadede kolay olmayacaktır, ama orta ve uzun vadede ülkenin AB ve NATO üyesi olarak demokratik ve müreffeh bir yolda ilerleyeceğine şüphe yok.

Rusya'ya Karşı Yaptırımların Ne Tür Etkileri Gözlemlenmektedir?

Şubat 2022'den beri çoğunluğu ABD ve AB tarafından Rusya'ya yönelik uygulanan yaptırımların etkisine dair iki karşıt görüş ayrıştırılabilir. Birinci görüşe göre, bu yaptırımların zararından çok faydası olmuştur. Şöyle ki, Rusya yaptırımların şokunu atlatmış, ekonomisini savaş koşullarına göre adapte etmiş, makroekonomik göstergelerde o kadar büyük bir bozulma yaşanmamış, işsizlik neredeyse sıfırlanmış, hatta ekonomide 2023'te %3.6 büyüme kaydedilmiştir. Böylece, mucizevi bir şekilde Rusya ekonomisi, yaptırımlara rağmen ve dahi onların sayesinde "büyümüş"tür. Bu görüşü genelde Rus yönetici ve propagandacılar, dünyadaki (buna Türkiye de dahil) Rusofil mahfiller ve bölgeyi sathi okuyanlar dile getirmektedir. Evet, Putin Rusya'sının bu savaş için belli bir kaynak birikimi yaptığı açıktır. Gerek bundan gerekse de başlangıçtaki kaotik ortamdan kısa vadede yarar sağlamış da olabilir, ama bu durum pek sürdürülebilir görünmüyor. İşte ikinci görüşü savunanlar (ki bunlar genelde ekonomistlerdir), yaptırımların hem kısa vadedeki negatif etkilerine hem de orta ve uzun vadedeki yıkıcı sonuçlarına odaklanmaktadırlar. Her ne kadar enerji kaynaklarının ihracatından belli seviyede gelir elde edilse de yaptırımlar Rusya ekonomisinin genel olarak gelişmesini engellemiş ve maliyetlerin

yükünü ağırlaştırmıştır. Dünya finans piyasalarına çıkışı kapanarak sadece kendi kaynaklarına bel bağlamak zorundadır. Bu minvalde, Milli Refah Fonu'ndaki likidite 55 milyar dolara kadar gerilemiş durumdadır. Bütçe geçen sene %10 civarında açık vermiştir. Öte yandan, insan sermayesi hızla eksilmekte ve kalitesi düşmektedir. Ülkenin teknoloji geriliği tescillenmiş ve kronik bir hal almıştır. Havacılık dahil birçok sektörde bu durum bariz şekilde hissedilmektedir. Diğer taraftan, Çin'e bağımlılık üst düzeyde artmıştır; dış ticaretin neredeyse %40'ı bu ülkeyle yapılmaktadır. Savaşla birlikte askeri sanayi tesisleri üç vardiya çalışmaya başlamıştır, ama bu durum sivil sanayiye eleman ve kaynak kaybı anlamında ciddi darbe vurmuştur. Son olarak, menzili bin kilometreyi aşan Ukrayna SİHA'ları sene başından itibaren Rusya'nın petrol rafinelerine tamiri zor saldırılar düzenlemektedir, hatta bu alandaki üretim kaybı şimdiden %15'e çıkmıştır. Bu saldırılar devam ederse, bunlar Rusya'ya karşı en somut yaptırımlara dönüşeceklerdir.

Savaşın Muhtemel Seyrine Dair Neler Söylenbilir?

Savaşın ilk yılı genel olarak Ukrayna'nın üstünlüğü ile geçti; Kiev, Harkov ve Herson muharebeleri ile Rusya önemli ölçüde geri püskürtüldü. 2023 yılının ilk yarısında savunmada kalan Ukrayna'nın, yılın ikinci yarısında başlattığı taarruz ise Batılı askeri yardımın vaktinde yetiştirilememesi ve hava desteğinin eksik olması nedeniyle hedefine ulaşamadı. Bunun üzerine inisiyatifi ele alan Rusya, sene başından beridir tecridi de olsa ilerleme kaydetmektedir. Yaza doğru Rusya taarruzunun şiddetinin artacağı öngörülebilir, zira Ukrayna AB'den ve özellikle ABD'den gelecek desteği beklerken ciddi anlamda mühimmat sıkıntısı çekmektedir. F-16 uçakları ve uzun menzilli ATACMS füzelerin teslim edilmesini bekleyen Ukrayna'nın yılın ortalarına dek savunmada kalarak Rus taarruzlarını durdurmaya çalışacağı, yeni mühimmat ve silahların gelmesi ve kısmi seferberlikle birlikte Ağustostan itibaren kendi karşı taarruzunu geliştirebileceği tahminleri yapılmaktadır. Sonuç olarak, Amerikalı ve özellikle Avrupalı zihinler, appeasement politikasının (yani Alman diktatörü Hitler'i "yatıştırma" siyaseti) İkinci Dünya Savaşı'na yol açarak insanlık için nasıl bir felaket oluşturduğunu çok iyi hatırlıyorlardır herhalde. O nedenle, Putin'in Ukrayna'da kesinkes durdurulmasına çalışılmalıdır, aksi takdirde bu ateşin tüm kıtayı sarma ihtimali hiç de azımsanacak değildir.

Yazar Hakkında

Vügar İmanbeyli lisans ve yüksek lisans eğitimini tarih alanında İstanbul ve Boğaziçi üniversitelerinde tamamladı. Doktora çalışmasını Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yaptı. 2009-2020 yılları arasında İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde çalıştı. Ekim 2020'den beri Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü öğretim üyesidir. Akademik ilgi alanı genel hatlarıyla post-Sovyet coğrafyada tarih, siyaset ve mukayeseli dış politikadır. Son yıllarda Rus dış politikası, Türk-Rus münasebetleri, Orta Asya'da entegrasyon, Rusya-Ortadoğu ilişkileri gibi konulara yoğunlaşmaktadır. Ali Merdan Topçubaşı (1865-1934), Azerbaycan-Osmanlı İlişkileri (1918), Avrasyacılık: Rusya'nın Kimlik Arayışı ve Azerbaycan'da Din ve Kimlik (Sevinç A. Özcan ile birlikte) isimli kitap çalışmalarının yanı sıra Rusçadan yaptığı tercümelemleri (A. G. Dugin, Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım; N. S. Trubetskoy, Avrupa ve Beşeriyet; N. S. Trubetskoy, Rus Ben-İdraki; M. E. Resulzade, Pan-Turanizm ve Kafkasya Meselesi) yayımlanmıştır.

*Yazıda yer alan fikirler yazarına/yazarlarına aittir ve MURCIR 'ın yayın politikasını yansıtmayabilir.

